

"สุนทรภู่ผู้อมตะ"

สันติเทพ ศิลปบรรเลง*

"อย่างหม่อมฉันอันที่ตีแลชั่ว
ถึงลับตัวก็แต่ชื่อเขาสือฉาว
เป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว
เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร"

(เพลงยาวถวายโอวาท)

วันที่ 26 มิถุนายน ของทุกปีจะเป็นวันที่ระลึกถึงท่านสุนทรภู่ จินตกวี ผู้ยิ่งใหญ่ของไทยที่ได้สร้างผลงานการประพันธ์กลอนสุภาพอันไพเราะสูงส่งดงามด้วยวรรณศิลป์ประทับใจคนไทยและเป็นมรดกวัฒนธรรมทางภาษาสืบมาจนถึงทุกวันนี้

สุนทรภู่เกิดเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2329 หลังจากสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้ 4 ปี บิดาเป็นชาวบ้านกร่ำอำเภอแกลง จังหวัดระยอง มารดาเป็นชาวเมืองไผ่ไม่ปรากฏ พอสุนทรภู่เกิดได้ไม่กี่ปี บิดามารดาหย่าร้างแยกทางกัน บิดาไปบวชเป็นพระภิกษุที่เมืองแกลง ระยอง มารดาได้ไปเป็นนางนมพระธิดาในกรมพระราชวังหลัง สุนทรภู่อุติดตามไปอยู่ด้วยและได้ถวายตัวเป็นข้าในกรมพระราชวังหลังตั้งแต่วัยเด็ก เริ่มเรียนหนังสือที่วัดชีปะขาว (วัดศรีสุดาราม) ริมคลองบางกอกน้อย จนย่างเข้าวัยรุ่นก็ได้เป็นเสมียนนายระวางกรมพระคลังสวน มีนิสัยเจ้าบทรเจ้ากลอนคึกคะนองสันตจัดจัดเจนทางแต่ง

* สันติเทพผู้อมตะ มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จส์

กลอนสุภาพและบอกดอกสร้อยสักวา เขียนเพลงยาวมาตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มรุ่นกระทรง

บุพเพสันนิวาสให้มาพบรักครั้งแรกกับสาวงามชื่อ "จัน" นางข้าหลวงแห่งวังหลัง รักใคร่กันและ
แอบนัดพบกันในวังบ่อย ๆ จนถูกจับได้ต้องโทษโบยตีและจองจำทั้งคู่ ดิตจองจำอยู่ไม่นานนักกรม
พระราชวังหลังทิวกดต จึงถูกปล่อยพ้นโทษออกมา สุนทรภู่จึงเดินทางหลบไปให้สบายใจโดยไปหาบิดา
ที่เมืองแกลง การเดินทางครั้งนี้จึงเกิดนิราศเรื่องแรกอันลือลั่นคือ "นิราศเมืองแกลง" คร่ำครวญความ
รักความผิดหวังพลัดพรากทั้งยังถูกจองจำจากความรักครั้งแรกอันเป็นความทุกข์ยิ่งใหญ่ในรุ่นหนุ่ม....

“ถึงทุกข์ใครในโลกที่โศกเศร้า	ไม่เหมือนเรากุมรินถวิลหา
จะพลัดพรากจากกันไม่ทันลา	ใช้แต่ตาต่างถ้อยสุนทรวอน”

.....
“นิราศเรื่องเมืองแกลงแต่งมาฝาก เหมือนชันหมากมิ่งมิตรพิสมัย
อย่าหมางมองช่องซัดตัดอาลัย ให้ชื่นใจเหมือนแต่หลังบ้างเถิดเลย”

เมื่อกลับจากเมืองแกลงแล้ว สุนทรภู่เข้าเป็นมหาดเล็กในพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ พระโอรส
กรมพระราชวังหลังจึงขอให้ผู้ใหญ่ในวังช่วยจัดการสู่ขอนางจันคนรักมาเป็นภริยาซึ่งก็ได้รับความกรุณา
จากเจ้านายด้วยดีและอยู่กินอย่างมีความสุขได้ไม่นานก็มีเรื่องทะเลาะกัน เพราะสุนทรภู่เมาสุรา นาง
จันจึงโกรธเคืองและแยกทางไปอยู่พระราชฐานชั้นใน บังเอิญพระองค์เจ้าปฐมวงศ์เสด็จไปนมัสการพระ
พุทธบาทสระบุรี สุนทรภู่จึงตามเสด็จด้วยระหว่างเดินทางรอนแรมจึงแต่ง "นิราศพระบาท" รำพึงรำพัน
ความรักความอาลัยที่มีต่อนางจันตลอดทั้งเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ.....

	“แสนอาลัยใจหายไม่วายห่วง
ตั้งครสักรักปักชำระกำทรวง	เสียดายดวงจันทร์ทราฟางาม
เจ้าคุมแค้นแสนโกรธพิโรธพี่	แต่เดือนยี่จันย่างเข้าเดือนสาม
จนพระหน่อสุริยวงศ์ทรงพระนาม	จากอารามแรมร้างทางกันดาร”

.....
“เห็นจันทน์สุกลูกเหลืองดลบกลิ่น แมงภูบิณร้อนร้องประคองหวง
พฤษชาพ้องต้องนามกานดาดวง พี่ยลพวงผลจันทน์ให้หวังใจ
แมงภูเขยเหมือนพี่เคยประคองชิด นิ่งพิณจิกน่าน้ำตาไหล
เห็นรักร่วงผลิผลัดสลัดใบ เหมือนรักใจขวัญเมืองที่เคืองเรา
พี่เวียนเดือนเหมือนอย่างน้ำค้างย่อย ให้แซมช้อยขึ้นช่อเช่นกอเก่า
ไอรักตันหรือมาต้องกับสองเรา จิงใจเจ้าโกรธไปไม่ได้นาน”

ความมีชื่อเสียงในเชิงกวีไม่มีผู้ใดเทียบสูในสมัยนั้น เป็นที่โปรดปรานของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น
“หลวงสุนทรโวหาร” มีชีวิตรุ่งเรืองในราชสำนักอย่างสุขสบายบริบูรณ์ด้วยข้าทาสบริวารทรัพย์สินเงินทอง

มีเกียรติยศชื่อเสียงเลื่องลือว่าเป็นกวีไกลชิดองค์พระมหากษัตริย์ จนกระทั่งสิ้นรัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ไม่โปรดสุนทรภู่เนื่องด้วยสาเหตุบางประการ สุนทรภู่ต้องออกบวชเป็นพระภิกษุที่วัดราชบูรณะ อยู่ที่วัดนี้ได้ 3 ปี มีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจจึงอยากไปไหว้พระเจดีย์ภูเขาทองอยุธยาเพื่อผ่อนคลายจิตใจ การเดินทางครั้งนี้สุนทรภู่ได้สร้างผลงานเลิศล้ำขึ้นอีกเรื่องหนึ่งคือ "นิราศภูเขาทอง" เป็นนิราศที่ได้รับยกย่องว่าไพเราะที่สุดในบรรดานิราศทั้งหมด เช่นเมื่อผ่านพระบรมมหาราชวังความหลังก็พรุ้งพรู.....พรรณนาถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยไว้อย่างน่าสงสารว่า.....

ถึงหน้าวังตั้งหนึ่งใจจะขาด	คิดถึงบาทบพิตรอดีตร
ไธผ่านเกล้าเจ้าประคุณของสุนทร	แต่ปางก่อนเคยเฝ้าทุกเช้าเย็น
พระนิพพานปานประหนึ่งศิระขาด	ด้วยไธญาตียากแค้นถึงแสนเข็ญ
ทั้งโรคช้ำกรรมชดวิบัติเป็น	ไม่เส็งเห็นที่ซึ่งจะพึงพา
จะสร้างพรตอดสาห์ส่งส่วนบุญถวาย	ประพฤติฝ้ายสมณะทั้งวสา
เป็นสิ่งของฉลองคุณมุสิก	ขอเป็นข้าเคียงบาททุกชาติไป
ถึงหน้าแพแลเห็นเรือที่นั่ง	คิดถึงครั้งก่อนมานำตาไหล
เคยหมอบรับกับพระจมีนไวย	แล้วลงในเรือที่นั่งบัลลังก์ทอง
เคยทรงแต่งแปลงบทพจนารถ	เคยรับราชโองการอ่านฉลอง
จนกรฐินสิ้นแม่น้ำในลำคลอง	มิได้ข้องเคืองขัดหัตถยา
เคยหมอบใกล้ไต้กลั่นสุคนธ์ดล	ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา
สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา	วาสนาเราก็สิ้นเหมือนกลั่นสุคนธ์"

ชีวิตที่รุ่งเรืองในราชสำนักของสุนทรภู่ต้องมาตกอับถูกทอดยศ บ้านเรือนทรัพย์สินถูกยึดเป็นของหลวงเหมือนโศกชะตาหักเหลงดำในทันทีที่สิ้นรัชกาลที่สอง ความผันผวนปรวนแปรตกยากของชีวิตตอนนี้สุนทรภู่รำพันไว้เป็นปริศญาว่า

"กระนี้หรือชื่อเสียงเกียรติยศ	จะมีหมดลวงหน้าทันตาเห็น
เป็นผู้ดีมีมากแล้วยากเย็น	คิดก็เป็นอนิจจังเสียทั้งนั้น"

"เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก็จ่านี้	ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
ล้วนหนามเหน็บเจ็บแสบดับแคบใจ	เหมือนนกไรรังเร่อยู่เอกา"

ครั้นกราบไหว้สักการบูชาพระเจดีย์ภูเขาทองเสร็จเป็นที่ชื่นชมชื่นใจแล้วก็ตั้งจิตอธิษฐานไว้อย่างไพเราะ.....

“จะเกิดชาติใดใดในมนุษย์
ทั้งทุกข์โศกโรคภัยอย่าไกลกราย
อีกโลโกโทโสแลโหมะ
ขอฟังเฟื่องเรื่องวิชาปัญญาจง
อีกสองสิ่งหญิงร้ายแลชายชั่ว
ขอสมหวังตั้งประโยชน์โพธิญาณ

ขอให้บริสุทธิ์สมจิตที่คิดหมาย
แสนสบายบริบูรณ์ประยูรวงศ์
ให้ชนะใจได้อยาไหลหลง
ทั้งให้ทรงศีลขันธในสันดาน
อย่าเมาเมัวหมยรักสมัคสมาน
ตราบนิพพานภาคหน้าให้ถาวร”

.....
ท่านผู้อ่านอาจจะนำคำอธิษฐานนี้ไปใช้สำหรับกล่าวคำอธิษฐานจิตในการทำบุญบำเพ็ญกุศลได้
ทุกโอกาสและอาจจะมีอันสืบไปตามความปรารถนาก็ได้

ส่วนวงกลอนในนิราศภูเขาทองนี้มีบางตอนที่เรประทับใจจนเป็นที่แพร่หลายคือ
“ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมา รัก สดจะหักห้ามจิตคิดใจ
ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกคำคืน”

บทกลอนทั้งหลายที่ไพเราะพริ้งแฉงไว้วัดด้วยสุภาสิตคติชีวิตอันลึกซึ้งตรงใจนั้นล้วนแต่หล่อไหล
มาจากรสชาติแห่งชีวิตทุกข์ยากแสนสาหัสของสุนทรภู่ทั้งสิ้น แม้จะตกระกำลำบากจนตลอดสมัยรัชกาล
ที่ 3 ท่านก็กลับได้มีความสุขสบายขึ้นมาอีกในท่านองชั้วเจ็ดที่ตีเจ็ดหน เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาอุปการะโปรดเกล้าฯ ให้กลับเข้ารับราชการในกรมพระอาลักษณ์
และพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระสุนทรโวหาร” จนกระทั่งสิ้นชีวิตเมื่ออายุได้ 70 ปี

สุนทรภู่เป็นจิตรกรผู้มมีผลงานประพันธ์อันอมตะมากมายฝากไว้เป็นวรรณกรรมชั้นเลิศของชาติ
ได้แก่ นิราศ 9 เรื่อง, นิทาน 5 เรื่อง, สุภาสิต 3 เรื่อง, บทละคร 1 เรื่อง, บทเสภา 2 เรื่อง, บทเพ่
กล่อม 4 เรื่อง ที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ พระอภัยมณี, นิราศภูเขาทอง, นิราศพระบาท, สุภาสิตสอนหญิง,
เพลงยาวถวายโอวาท, ภาพยัพระไชยสุริยา เป็นต้น ผลงานของท่านเป็นลักษณะของกวีนิพนธ์ชั้นสูง มี
ความวิจิตรแพรวพราวด้วยสัมผัสนอกสัมผัสในไพเราะประดุงเสียงดนตรีเสนาะสอดจับใจไม่รู้เบื่อ บท
กลอนของท่านได้มีผู้แปลออกเป็นหลายภาษาจึงเผยแพร่ออกไปทั่วโลก ฉะนั้นในปี พ.ศ.2529
เป็นปี ครบรอบ 200 ปีเกิดของท่าน ได้สดุดียกย่องสุนทรภู่ว่าเป็น “กวีเอกของโลก”

ชีวิตของท่านสุนทรภู่เป็นชีวิตของลูกผู้ชายที่โลดโผนโจนทยานผ่านพบเหตุการณ์ของชีวิตมา
สารพัดทุกรูปแบบ ทั้งรัก, แค้น, ซอกซ้าระกำโศก, สนุกสนานมั่งมีศรีสุข, เคราะห์ร้ายถึงต้องจองจำ,
รุ่งเรืองด้วยลาภยศและตกอับยากไร้อนาถาแทบไม่มีแผ่นดินจะอยู่ ระหกระเหินตั้งแต่สูงสุดจนต่ำสุด ชีวิต
ของท่านนำทั้ง นำศึกษาและนำส่งสาร..... บทประพันธ์ของท่านไม่มีวันตาย จะยังคงอยู่เป็นสมบัติของ
แผ่นดินตราบนานกาลนาน.....สุนทรภู่ผู้อมตะ